

Mediální reprezentace českého vrcholného soudnictví a vliv soudce na medializaci soudních rozhodnutí

// Media Representation of the Czech Judiciary & Judge's Influence on Media Coverage of Court Decisions

Monika Hanych

Masarykova univerzita Brno

ABSTRACT

The decisions of the courts on the highest level take effect not only inter partes – between the parties of the dispute –, but also erga omnes, towards the public and the lower courts. Also, the legitimacy of judiciary depends on public trust to a large extent. Therefore, the article focuses on description and comparison of media contents dedicated to the highest-level Czech courts (Constitutional, Supreme and Supreme Administrative Court) in selected Czech media. While established research topic abroad, it stays uncovered in the Czech context. That is why the author aspires to overlap this distinction.

Using content analysis, the research analyses an identification and examination of media framing used for the judiciary (2012–2016), as covered by selected print media. It also concentrates on the role and influence of judges as personalities who can actively influence the media message through different mechanisms. The results from print media analysis offer an evidence that the case-law is still being framed in stereotypical reportorial paradigms and needs reassessing from both the media and judiciary itself.

The articles in the sample were selected by the method of issue salience (Epstein & Segal), based on the presumption that the most significant cases of the highest courts can be validly and reliably determined by using a specific quantitative analysis of printed media, in particular by identifying from the front page. This method is briefly described in the first part of the article.

KEYWORDS

Media Representation – Content Analysis – Issue Salience – Judiciary – Constitutional Court – Supreme Court – Supreme Administrative Court

1. Úvod¹

Přestože rozhodují nejvýznamnější spory v celé zemi a ovlivňují myšlení lidí i vývoj celého právního systému, pozornost věnovaná třem vrcholným českým soudům v mediálním výzkumu je velmi nízká. I když se stav začíná v posledních letech zlepšovat,

¹ Článek byl podpořen z finančních prostředků od Grantové agentury ČR („Mimoprávní vlivy na rozhodování Ústavního soudu“, projekt č. GA17-10100S, panel č. P408).

v oblasti mediální analýzy existuje jen velmi málo dat a jejich interpretace k českému soudnímu rozhodování (Chmel, 2013a, 2013b, 2016; Forejtová, 2015).

Mediálním obrazem českých soudů se v bakalářské práci zabývala Forejtová (2015) v souvislosti s tím, jaký může mít vliv na legitimitu soudů a důvěru v ně. Masmediální obraz zkoumala podle zdrojů legitimacy formulovaných v koncepci Jeffreyho Fagana (tj. efektivita, procedurální spravedlnost a distributivní spravedlnost), přičemž se ale zaměřila pouze na srovnání let 1997 a 2014 u deníků Právo a Mladá fronta DNES. Chmel (2013a, 2013b) se pak zabýval fenoménem *judicializace politiky*, konkrétně zkoumáním přítomnosti politiky v rozhodování Ústavního soudu ČR, a to skrze hlasovací pozice ústavních soudců, koalice, jež vytvářejí, a odlišná stanoviska, která k daným tématům zaujímají. V dalším ze svých článků pak stručně nastínil vztah vydávaných tiskových zpráv k senátním rozhodnutím Ústavního soudu v období jednoho roku a k jednotlivým soudcům (Chmel, 2016).

Nikdo ovšem doposud neprobádal významnost soudních rozhodnutí vrcholných českých soudů v tom smyslu, jakou jim připisuje řada celostátních médií, včetně přihlídnutí ke zpravodajským hodnotám či k roli, kterou v tomto vztahu hrají soudci a další zapojené strany, a to přestože jsou pro většinu české populace právě média klíčovým informačním zdrojem o soudních rozhodnutích. Tento výzkum² proto má ambici zaplnit tuto mezeru ve vědění a sérií výzkumů zmapovat mediální reprezentaci soudního rozhodování vrcholných českých soudů ve vybraných tuzemských médiích.

Text přibližuje poznatky získané analýzou mediální reprezentace soudních rozhodnutí tří vrcholných soudů ČR: Ústavního soudu (dále také jen „ÚS“), Nejvyššího soudu (dále také jen „NS“) a Nejvyššího správního soudu (dále také jen „NSS“)³ v období 2012–2016. Cílem je blíže popsat základní znaky reprezentace soudních rozhodnutí vybranými celostátními deníky v daném období. Důležitým prvkem je analýza role soudce a zúčastněných stran sporu. Výzkum se zaměřuje také na význam disentů (odlišných stanovisek soudců) a jejich roli v mediální reprezentaci vrcholných soudů.

V textu nejprve identifikuji rozhodnutí pro následnou komparativní obsahovou analýzu metodou význačnosti tématu (*issue salience*), tedy metodou dlouhodobě užívanou v mediálních studiích, v kontextu zkoumání vrcholného soudnictví pak poprvé použitou Epsteinovou a Segalem (2000) ve Spojených státech amerických. Metoda je v nezbytných ohledech přizpůsobena českému prostředí, odlišného jak z hlediska mediálního, tak i právního systému. Tímto způsobem jsem celkem získala padesát článků týkajících se soudních rozhodnutí tří jmenovaných soudů, které dále zkoumám za pomoci kvantitativní komparativní obsahové analýzy.

² Tento článek je jednou ze součástí série následných mediálních analýz, které tvoří dizertační práci autorky.

³ Všechny tři soudy dále také jen jako „vybrané soudy“, „vrcholné soudy“ či „vrcholné soudy ČR“.

2. Ústavní, Nejvyšší a Nejvyšší správní soud: role v českém soudnictví

Přestože v zahraničních výzkumech se obvykle zkoumá pouze role, moc a význam jediného ze soudů – obvykle v soudní soustavě toho nejvýše postaveného, např. Nejvyššího soudu USA (Zilis, 2015; Clark, 2010; Davis, 2011) či Nejvyššího soudu Austrálie (Evans, 2017), rozhodla jsem se v tomto výzkumu zaměřit na tři vrcholné české soudy. Prvním pádným argumentem pro tuto odchylku je potřeba přihlídnout k odlišnostem právních systémů, tedy kontinentálního, k němuž náleží i Česká republika, oproti angloamerickému, k němuž náleží výše zmíněné nejvyšší soudy USA a Austrálie, i státního zřízení (republika, federace a monarchie, v nichž funguje odlišný systém soudních mechanismů) (Kubát, 2001).

Ačkoliv sice nelze *a priori* určit, který ze tří českých vrcholných soudů je primárně ten „nejvýše postavený“, bude se pravděpodobně jednat o Ústavní soud, vzhledem k tomu, že jako orgán ochrany ústavnosti stojí mimo soustavu soudů obecných (Filip, 1997; III. ÚS 1996/13, odst. 52; Kmec, Kosař et al. 2012) a má specifické pravomoci. Do rozhodovací činnosti obecných soudů zasahuje pouze tehdy, jestliže nepostupují v souladu s Listinou základních práv a svobod, ústavními zákony a ústavním pořádkem (III. ÚS 101/98). Nenáleží mu naopak sjednocovat judikaturu soudů obecných (§ 31 zák. č. 335/1991 Sb.), což připadá právě na Nejvyšší soud (civilní a trestní soudnictví) a Nejvyšší správní soud (správní soudnictví). Rovnocennost postavení NS a NSS pak zdůrazňuje i česká Ústava, která je zmiňuje ve stejném článku *de facto* na stejné úrovni (Čl. 91 Ústavy ČR).

Nadto vše má ovšem Ústavní soud pravomoc rušení zákonů a podzákoných předpisů, jsou-li v rozporu s českým ústavním pořádkem, a tedy i jejich interpretace. Proto se mu někdy přezdívá také *negativní zákonodárce* (Pl. ÚS 21/01; Sládeček, Mikule & Syllová, 2007, čl. 89, bod 14). Ze tří jmenovaných českých soudů má tedy ke zmiňovaným nejvyšším soudům v zahraničí nejbliže. Pro úplnost ovšem nutno dodat, že naprostou většinou podání se ÚS meritorně nezabývá – přestože musí rozhodnout o všech podáních, která mu dorazí, až 95 % rozhodnutí tvoří usnesení (tedy odmítavá rozhodnutí), což znamená, že podstatu těchto sporů vůbec neřeší (Ústavní soud, 2017a).⁴

S postupujícím vývojem demokratických institucí, vzájemných brzd a rovnovah státní moci i právního řádu demokratické země se vyvíjejí také soudy. Předpokládá se, že se zvyšující dobou jejich působení narůstá nejenom povědomí o jejich existenci, ale také o jejich působnosti i vyřešených případech; a celkově jejich legitimita⁵ (Zilis, 2015; Boháček, 2014). Rozhodnutí vrcholných soudů totiž často nepůsobí pouze *inter*

⁴ V těchto případech jde především o „zjevně neopodstatněné návrhy“ bez ústavněprávního rozměru (§ 43/odst. 2 zákona o Ústavním soudu).

⁵ Podle Filipa a Svatoň: „Politická legitimita spočívá na uznání a respektování autority toho či onoho subjektu politiky ze strany společnosti nebo jejích jednotlivých částí; vypovídá o důvěře, kterou je naplněn vztah mezi společností (její určitou částí) a tímto subjektem. S autoritou subjektu politiky je spojena jeho schopnost [...] zpětně působit na společenské vztahy. Předpokladem uplatňování moci v demokratických poměrech je proto její politická legitimita založená na autoritě. Je-li na tomto vztahu důvěry založen i poměr mezi státem a společností [...] naplňuje se tím jeden z předpokladů legitimacy státní moci“ (Filip & Svatoň, 2011, s. 37–38).

partes, tedy mezi stranami sporu, ale *erga omnes* – vůči všem (Sládeček, Mikule & Syllová, 2007, čl. 89, bod 5). Mají tak nepopiratelný vliv na právní kulturu země, platnost zákonů i budoucí rozhodování obecných soudů v celé zemi, jejichž rozhodovací činnost sjednocují a vykládají.

Hypotéza, která plyne z předchozího odstavce, naznačuje, že s přibývajícými rozhodnutími napříč časem (od roku 1993 dále) by mělo veřejné povědomí o soudech narůstat, stejně jako mediální pokrytí, které by se podle předpokladů zároveň mělo profesionalizovat tak, aby bez problémů pokrývalo i složitou tematiku soudní judikatury. Vzhledem k časově ohraničenému vzorku na roky 2012 až 2016 ovšem tato hypotéza není vhodná, jelikož se nedá testovat; z níže zkoumaných dat lze pouze usuzovat na vývoj zkoumaných pěti let.

3. Teoretické pozadí výzkumu

3.1. Vztah soudnictví a médií: nutná symbióza?

Ačkoliv nezávislost a nestrannost soudního rozhodování vyplývá přímo ze zákona (čl. 6 Evropské úmluvy, čl. 36/odst. 1 Listiny základních práv a svobod, §§79–80 zákona o soudech a soudcích), ani soudnictví není zcela odolné vnějším vlivům a nemůže se uzavírat samo do sebe. Aby jeho rozhodnutí působila legitimně, potřebuje totiž veřejnou důvěru ve svou rozhodovací praxi (Chmel, 2013a, Boháček, 2014; Gribnau, 2002).

V tomto ohledu mohou pomoci právě média, která jsou důležitým zprostředkovatelem a přenašečem informací směrem k široké veřejnosti. Často jen díky nim se informace o soudním řízení dostanou k veřejnosti, a soudce má tak možnost doručit svůj rozsudek a myšlenky k bližší nespécifikované veřejné mase. Navíc tím média posilují obousměrný vzájemný dialog veřejnosti i soudního systému, jakož i dostupnost širokého spektra informací pro veřejnost, neboť jedním z předpokladů otevřené justice je princip, že spravedlnost musí být nejen naplňována, ale musí být také vidět, jak je vykonávána (Rozeňal, 2015). Obdobné postavení má i zapojování jednotlivců z veřejnosti do demokratické debaty (Rada Evropy, 2009, s. 5), která je v otevřené demokratické společnosti rozhodně vítaná, a pro systém soudnictví jakožto kritický náhled vysoce žádoucí. Vztah mezi soudy a veřejností je tedy hlavně nepřímý, často zprostředkovaný pouze skrze média, která mají hlavní zodpovědnost za přenos informací ze soudů a jejich interpretaci (Zilis, 2015, s. 5–7).

3.2. Funkce médií a nastolování agendy

Média mohou nastolovat veřejnou agendu (*agenda-setting*), strukturovat veřejný zájem, publiku předkládat to, o co se má zajímat, a také mohou určovat, jaká témata budou v dané době aktuální (McCombs & Shaw, 1972; Růžička, 2011, s. 18; McCombs, 2011). Reifová (2004, s. 16) pojem nastolování agendy definuje jako obecný model procesu prosazování určitých témat v médiích, kdy jsou média schopna (nezáměrně i záměrně) exponovat určité události a určovat pořadí důležitosti exponovaných událostí, které tvoří součást veřejného prostoru. Média pak mohou sloužit jako tzv. *gatekeeper*, tedy ten, který rozhoduje o tom, co se v daném médiu uveřejní a co nebude do procesu mediace zařazeno (Reifová, 2004, s. 70).

Kritérii pro výběr témat pak mohou být hodnoty, lišící se podle kulturního prostředí, jako například (ne)předvídatelnost, jednoduchost, individualismus, rizikovitost, zapojení celebrity nebo politických a mocenských elit, prostorová vzdálenost, zábava, násilí nebo konflikt, vizuálně atraktivní podívaná, děti, práh pozornosti, ideologie či špatné a dobré zprávy (Galtung & Ruge, 1965; Harcup & O'Neillová, 2001; Jewkes, 2011, s. 45). Ramonet k tomu dodává, že zatímco dříve byla největší hodnotou zprávy její pravdivost, dnes musí být především zajímavá, což z etického hlediska znamená značnou změnu (Ramonet, 2003, s. 36–37).

V tomto textu navazují na konstruktivistickou tradici uvažování o médiích, podle níž média a novináři spíše vytvářejí, než odrážejí skutečnost (Tuchman, 1978). Zprávy a obrazy vytvořené médii tedy nechápu jako objektivní realitu, ale pouze její verzi, záviselá na mnoha faktorech (Jewkes, 2011, s. 41; Luhmann, 2014), přičemž události a zprávy o těchto událostech informující jsou na sobě do jisté míry nezávislé (McCombs, 2009; Funkhouser, 1973). Mediální agenda ovšem může posílit vnímání významnosti tématu publikem i přesto, že ve skutečnosti by si téma svým významem takovou pozornost nezasloužilo (McCombs, 2009, s. 67). „Běžný příjemce je však často pouze obtížně schopen rozlišovat mezi obrazy skutečného nepozměněného práva a obrazy práva zkráceného, upraveného pro účely příběhu a zaujetí diváka“ (Škop, 2011, s. 147). Celkové vyznění pak dotváří způsob, jakým je popisované téma prezentováno v médiích, „tedy jaké vlastnosti jsou zdůrazněny, v jakém kontextu jsou prezentovány. [To] se může odrazit také v uvažování lidí, kteří se zaměří právě na vybrané vlastnosti a nahlíží na věc z nabídnutého úhlu pohledu“ (Tabery, 2009). Přenos stereotypů a mediální agendy do agendy veřejnosti se pak dá očekávat zejména u témat, se kterými veřejnost nemá přímou zkušenost (McCombs, 2009), mezi něž velmi často patří i soudní rozhodnutí vrcholných soudů.

Díky těmto možnostem mají média obrovskou moc ovlivňovat veřejné mínění. Úloha médií je pak určující a klíčová (McCombs, 2009, s. 15), jelikož se společnost naučila přisuzovat význam právě těm událostem, které se v médiích objeví, a nechává se jimi ovlivnit. Navíc i předchozí výzkumy dokázaly (Clark, 2010; Davis, 2011; Zilis, 2015), že účinky médií ovlivnily v některých případech postoje k budoucím soudním rozhodnutím. Ukázalo se také, že klíčové na přesvědčivosti soudních rozhodnutí je to, jak je zarámují a směrem k veřejnosti podávají média (tzv. kontextualizace, Clawson & Waltenburg, 2003). Proto je relevantní zkoumat tuto tematiku v českém prostředí – například která soudní rozhodnutí se objeví v médiích, a jsou tedy určitým způsobem, zejména s ohledem na veřejnost, významnější než jiná, a jaké vykazují vlastnosti.

Pro úplnost je třeba dodat, že vztah médií a soudnictví není vždy idylický: i přes moc, kterou média mají a díky které mohou soudnímu systému pomoci, mu mohou stejně tak škodit. Jde například o případy s efektem sněhové koule, který Ramonet (2003) popisuje jako horečku, kdy se média ženou za určitou událostí pod záminkou, že ostatní média jí připisují velký význam. Dochází tak k umělému povyku například u některých politických či trestních případů včetně mediálních presumpcí, jak ve výsledku soud rozhodne. Často pak již nezáleží na rozhodnutí soudu jako takového, jelikož veřejnost a média si učinila závěr („verdikt“) předem. Nectí tak ani nezávislost soudů a jejich výsostné právo v takových případech rozhodnout na základě výkonu

státní moci, ani presumpci nevinu obžalovaných. Takové „mediální soudy“ pak mohou mimo jiné poškodit pohled veřejnosti na celý soudní systém a „podminovat důvěru ve vládu práva“ (Rozehnal, 2015). Soudce si navíc v takových případech musí držet velký odstup od mediálních informací, aby zůstal takovými vlivy nedotčen. Nicméně přinášejí-li média férové zpravodajství o soudním řízení i rozhodnutích, a to včetně kritiky, činí neocenitelný příspěvek k veřejné důvěře v soudnictví a k vládě práva jako takové (tamtéž).

4. Metodologie výzkumu

4.1 Výběr článků metodou tematické významnosti⁶

Četnost výskytu tématu soudního rozhodování vrcholných soudů v médiích lze nejnadhěji zjistit prostřednictvím obsahové analýzy vybraných českých médií. Pro zkoumaný vzorek je ale třeba nejprve identifikovat, podle jakého klíče budou do analýzy vybrané konkrétní články. Pro svou vysokou validitu i reliabilitu jsem se rozhodla využít metodu významnosti tématu (v originále *issue salience*, někdy také *political salience*), z hlediska kontextu soudního rozhodování rozvinutou zejména Lee Epsteinovou a Jeffrey A. Segalem (2000, s. 66–83). Tato metoda se zaměřuje na výběr významných soudních rozhodnutí Nejvyššího soudu USA napříč časem, je nicméně aplikovatelná i jinde v sociálních vědách. Je ale vůbec nezbytné se zajímat, která soudní rozhodnutí vrcholných soudů jsou významnější než jiná, když moc soudů vyplývá přímo z nastavení právního systému, a práci soudů to tedy přímo neovlivní?

Metoda vychází z předpokladu, že většinu „politických elit“ či jiných „vysokých aktérů“ nelze zkoumat přímo, tedy není možné se dotazovat např. přímo soudců Nejvyššího soudu USA na případy, které oni osobně považují za nejdůležitější. Navíc, i kdyby to bylo možné, výzkumníci dostanou pouze velmi subjektivní výčet neurčitého množství označených soudních rozhodnutí, založených na osobních preferencích a charakteristikách jednotlivého soudce. Metodologii, jak vybrat z masy rozhodnutí právě ta významná rozhodnutí, je tedy třeba vzít odjinud.

Většina výzkumů prováděných ve Spojených státech do doby předtím, než Epsteinová se Segalem použili tuto metodu na soudní rozhodování, vychází z jejich pokrytí odbornými periodiky, které ovšem nevyužily masových médií. Jednotlivé postupy například vzaly za kritérium výběru ty případy, které se objevily v periodiku *Constitutional Law Books* (Brenner & Spaeth, 1995) / *Congressional Quarterly's List* (Witt, 1990) nebo *The Supreme Court Compendium's* (Wahlbeck, Spriggs & Maltzman, 1998, s. 294–315). Jiná z metod výzkumu označila za významná ta rozhodnutí, která soud v pěti letech od jejich vydání hojně citoval (Ulmer, 1970, s. 49–67), a další pracovala s rozhodnutími, která se objevila v nadpisech v *Lawyers' Edition* (Melone, 1990, s. 69).

Každý z těchto postupů si nese nejméně jednu značnou nevýhodu – buď z ob-

⁶ Podkapitola týkající se výběru článků do zkoumaného vzorku za pomoci tematické významnosti (Epstein & Segal, 2000) částečně vychází z autorčina dřívějšího, již publikovaného příspěvku (Hanych, 2016).

lasti tzv. *content bias*, tedy tendence upřednostňovat některé druhy témat, nebo tzv. *recency bias*. Nevýhodou v takovém případě je časová zdlouhavost a neaktuálnost – všechny výše jmenované metody jsou závislé na delším časovém úseku (např. rok či déle), což znamená velkou časovou prodlevu od vydání rozhodnutí, které tak nelze zkoumat aktuálně v čase. To platí zejména u tzv. současné významnosti, jež se snaží vyzozorovat, které případy byly pokládány za významné v době rozhodnutí bez ohledu na to, jak by byly hodnoceny dnes.

Epsteinová a Segal proto přišli s použitím metody měření tematické významnosti pro soudní rozhodnutí, která je – navzdory výhradám a úskalím, které samozřejmě i zde existují – oproti výše zmíněným metodám validnější, reliabilnější a objektivnější. Hlavním principem použití této metody na soudní rozhodnutí je, zda (1) se informace o daném soudním rozhodnutí objevila den po vydání rozhodnutí na titulní straně deníku *New York Times*, který je jedním z nejčtenějších celostátních deníků se zaměřením na národní (a nikoliv regionální) události, zda (2) byla hlavním příběhem daného článku (tj. nebyla zmíněna jen okrajově) a (3) zda byla rozhodnuta v ústním jednání a stanoviskem (nálezením) soudu.

Metoda přináší jasnou výhodu při řešení časové aktuálnosti – při jejím použití jsou za významné⁷ označeny pouze ty články, které byly za významné považovány bezprostředně po vydání soudního rozhodnutí. Navíc rozhodnutí o významnosti soudního rozhodnutí bylo učiněno editory⁸ ve velmi podobném kontextu, situaci a době, v níž o rozhodnutí uvažovali soudci Nejvyššího soudu, a maximálně se mu tak přibližuje (na rozdíl od jiných výzkumných metod zkoumání významnosti, jak popsáno výše). Epsteinová se Segalem zvažovali její užití také na články vydané již před vyhlášením rozhodnutí soudu, u tohoto návrhu ovšem narazili na příliš mnoho různých úskalí – týkajících se falešně pozitivní i falešně negativní korelace (2000, s. 73).

Přestože i tento postup má svá slabá místa, jako například že se soudní rozhodnutí nedostane na přední stranu kvůli jiným, důležitějším událostem,⁹ je chápán jako vhodná a objektivní metoda k výběru význačných soudních rozhodnutí. Navíc je toto možné zkreslení náhodné povahy (nedá se tedy nikdy zcela vyloučit), jedná se ale o rozhodně o vhodnější metodu ve srovnání s výše uvedenými, z nichž některé pracovaly se závažnějším, systémovým zkreslením (Epstein & Segal, 2000, s. 72). Co se týče námitky možného náhodného výběru soudních rozhodnutí na titulní stranu novin, nejde o nijak odlišné rozhodování o výběru než u jiných periodik použi-

⁷ Autoři upozorňují, že binární dělení na významné/nevýznamné případy může být poněkud zjednodušující a že jistě existují případy spíše významné, nebo méně významné, ale nikoliv nevýznamné. Jako možné řešení navrhuje označit za významné ty články, které se objevily na přední straně novin, za středně významné ty, které se objevily na ostatních stranách novin, a za nevýznamné ty ostatní. Taková analýza nicméně přesahuje možnosti jejich článku (Epstein & Segal, 2000, s. 75–76).

⁸ Kterí v *New York Times* rozhodují o nastolení agendy, tj. určují, co bude na přední straně novin (Miller, 1998).

⁹ Epsteinová a Segal nicméně tvrdí, že i navzdory jiným důležitějším událostem se stále zásadní soudní rozhodnutí někdy na přední stránku dostanou. K tomu odkazují například na rozhodnutí *Roe v. Wade*, které se na titulku *New York Times* dostalo navzdory tomu, že ve stejný den zemřel Lyndon Johnson a prezident Richard Nixon ohlásil ukončení palby ve Vietnamu, vedoucí následně k ukončení války (2000, s. 73).

tých u ostatních zmíněných metod, v tomto ohledu jsou tedy výchozí předpoklady stejné.

4.2 Použití tematické významnosti v českém prostředí

Přestože se jedná o metodu použitelnou napříč vědními odvětvími i právními systémy, je třeba ji přizpůsobit specifikům českého právního prostředí, které se od amerického do značné míry liší. Stejně jako autoři v původním výzkumu (Epsteinová & Segal, 2000) se také zaměřuji na celostátní denní tisk. Co se však týče výběru deníku, v českém prostředí neexistuje takový, který by se svou povahou jednoznačně shodoval s americkým *New York Times* či se mu do velké míry přibližoval. Navíc i samotní američtí vědci metodu dále rozpracovali a vyzkoušeli různá národní média, přičemž měřili (nejenom) srovnání výsledků jiných deníků s *New York Times*. Proto rozšířili výběr médií například o *Washington Post*, *Chicago Tribune* nebo *Los Angeles Times* (Collins & Cooper, 2011, 2015; Clark, Lax & Rice, 2015). Výsledky napříč deníky jsou opravdu rozdílné (blíže viz analytická část), a nedá se proto jednoznačně stanovit, které z novin by měly být pro danou metodu jednoznačně vhodnější než jiné.

Proto jsem nakonec pro české prostředí zvolila metodu modifikovanou. Pro výzkum jsem sice zachovala sledování mediálního pokrytí pouze na titulních stranách celostátních novin¹⁰ v den po vydání rozhodnutí, zařadila jsem nicméně čtyři hlavní seriózní deníky s různými zaměřením (Mladá fronta Dnes,¹¹ Lidové noviny,¹² Hospodářské noviny¹³ a Právo¹⁴) a jeden bulvární, který je zároveň nejčtenějším v České republice (Blesk).¹⁵ Do výběru jsem z celostátně vydávaných novin naopak nezařadila Deník, který se zaměřuje spíše na regionální než celostátní události (Vltava Labe Press, 2018; Unie vydavatelů, 2018; Čuřík, J. a kol., 2012), bulvární deník Aha a deník Sport. Zvolený výběr zajišťuje možnost srovnání mezi českým levicovým, pravicovým a středově orientovaným tiskem (Trampota & Jiráček, 2008), mezi tiskem liberálním a konzervativním a také mezi tiskem bulvárním a seriózním.

Popsaným výběrem vícera deníků se výrazně sníží riziko, které se k této metodě váže (Brenner & Arrington, 2002), a to, že se významné soudní rozhodnutí nedostalo na titulní stranu kvůli a) zaměření pouze na vybraná témata nebo oblasti (Dowding & Martin, 2017), b) vnitroredakční politice, kvůli níž z různých důvodů nemuselo být téma umístěno na první stranu nebo pokryto vůbec (např. kvůli politické motivaci majitelů). Vzhledem k soutěžení novin o exkluzivní témata na titulní strany (Gans, 1979; Brenner & Arrington, 2002) by proto sledování mediálního pokrytí pěti z osmi celostátně vydávaných novin mělo být plně dostačující.

Kritérii pro označení soudního rozhodnutí jednoho ze tří vrcholných soudů (Ústavní soud, Nejvyšší soud, Nejvyšší správní soud) za významné pak je, zda (1) se informace o daném soudním rozhodnutí objevila den po rozhodnutí (resp. jeho vy-

¹⁰ Dělení na celostátní a regionální dle Unie vydavatelů (2018).

¹¹ Čtenost za rok 2017: 572 000 čtenářů (Unie vydavatelů, 2018).

¹² Čtenost za rok 2017: 201 000 čtenářů (tamtéž).

¹³ Čtenost za rok 2017: 156 000 čtenářů (tamtéž).

¹⁴ Čtenost za rok 2017: 248 000 čtenářů (tamtéž).

¹⁵ Čtenost za rok 2017: 966 000 čtenářů (tamtéž).

hlášení) na titulní straně alespoň jednoho z vybraných deníků a zda (2) bylo ono rozhodnutí hlavním příběhem daného článku (tj. nebylo zmíněno jen okrajově či jen jako upoutávka na vnitřní obsah deníku).

Někteří výzkumníci vzorek rozšířili na předcházející (Clark, Lax & Rice, 2015, s. 48) či další dny po rozhodnutí (Collins & Cooper, 2011, 2015). Pro účely tohoto výzkumu jsem se rozhodla ponechat podmínku ve své striktní podobě jednoho dne po vydání z několika důvodů. Prvním byl fakt, že české vrcholné soudy málokdy nařizují ústní projednání případů před samotným vyhlášením, mediální pokrytí vyvolané ústním jednáním tedy sledovat nelze (ústně obvykle probíhá až samotné vyhlášení, přičemž právě mediální pokrytí po něm sleduji). Dalším argumentem proti je i fakt, že američtí výzkumníci potvrdili, že nejvyšší míra mediálního pokrytí opravdu nastávala až po vyhlášení rozhodnutí (Clark, Lax & Rice, 2015). Pro omezený časový i finanční rámec tohoto výzkumu se proto zaměřuji jen na období, které by dle všech ukazatelů mělo být nejexponovanější.

Co se týká třetího kritéria postupu dle Epsteinové a Segala, vzhledem k odlišnostem vyřizování stížností na vrcholných soudech ČR nebylo třetím relevantním hodnotícím kritériem ústní jednání (které často soudy nenařizují) jako v jejich výzkumu. Kritériem při výběru nebylo ani to, zda byla věc rozhodnuta ve věci samé (tzv. meritorní rozhodnutí), či nikoliv, nezáleželo tedy na tom, zda byl fakticky projednán a rozhodnut její obsah, či byla-li soudy odmítnuta z procesních důvodů.

K analýze bylo využito databáze s monitoringem českým médií Anopress IT. Zadanými dotazy ve vyhledávání byl použit název soudu (ve všech možných pádech) a rozhodnutí, rozsudek, nález, usnesení nebo verdikt,¹⁶ obdobně pak u dalších dvou soudů.^{17, 18}

Časově je úsek omezen na pět let (2012–2016). Datum není zvoleno náhodně jen jako výběr pěti let rozhodovací činnosti soudů, ale také s ohledem na rok 2013, kdy začal působit tzv. třetí Ústavní soud pod znovujmenovaným předsedou soudu Pavlem Rychetským (Ústavní soud, 2015). Je tedy možné v kvantitativních datech porovnat stabilitu, kontinuitu a vývoj v rámci třetího Ústavního soudu včetně jednoho roku předcházejícího jmenování nových soudců, který poslouží jako srovnávací jednotka. U ostatních dvou soudů žádný obdobný milník neexistuje (český NSS navíc v novodobé historii nefunguje příliš dlouho, až od roku 2003) (Mazanec, 2013) a soudci se obměňují průběžně, vybrané období by tedy nemělo mít v jejich případě na zkoumání dat žádný signifikantní vliv. V budoucnu se předpokládá rozšíření tohoto výzkumu pro celé období působení jednotlivých soudů v rámci samostatného českého státu, tedy od roku 1993, resp. roku 2003 pro Nejvyšší správní soud.

¹⁶ Vyhledávací dotaz tak např. vypadal takto: „ústavní soud <AND> (rozhodnutí <OR> rozsudek <OR> nález <OR> usnesení <OR> verdikt)“. Databáze Anopress v takto zadaném případě automaticky vyhledá zadané výrazy ve všech pádech.

¹⁷ Manuální dočištění mediálních výsledků a kontrola s datem rozhodnutí soudů je u všech tří soudů nutná – některé články z monitoringu nesplňují druhou vytyčenou podmínku.

¹⁸ Kontrolním vyhledávacím dotazem, zda byly do monitoringu zařazeny všechny relevantní články, byl širší vyhledávací dotaz např. pro Nejvyšší soud v této formulaci: „nejvyšší soud <OR> (soudce <OR> soudkyně <OR> rozhodnutí <OR> rozsudek <OR> usnesení) nejvyššího soudu“ pro vybrané období.

4.3 Křížová validace: ověření sesbíraných dat

Stejně jako u jiných způsobů zjišťování tematické významnosti ani u tohoto nechybí křížová validace dat, která má potvrdit správnost nastavení metody s použitím titulní strany *New York Times*. Prověřuje, zda tento deník opravdu vybral případy, které stojí za pozornost, a na druhou stranu zjišťuje, zda neopomněl jiná důležitá soudní rozhodnutí. Proto například Epsteinová se Segalem ověřují svá zjištění s vybranými soudními rozhodnutími publikovanými v *Congressional Quarterly's List (CQ's)* a zjišťují vzájemnou odchylku. Z případů vybraných tímto způsobem zjistili, že se 85 % z nich zároveň objevilo na titulní straně *New York Times*, což se dá rozhodně označit za většinu. Validitu zjištěných měření dále ověřují i jinými způsoby, jako je srovnání s výběrem rozhodnutí do jedné ze tří ústavněprávních knih nebo zda daná rozhodnutí zařadil *The Supreme Court Compendium* do svého přehledu mezních (zásadních) rozhodnutí.

Pro české prostředí se analogicky nabízí krosvalidace se soudními sbírkami či odbornými právními periodiky. Velkou výhodou porovnání údajů se soudními sbírkami (jako *Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu*) je fakt, že do těchto publikací vybírají významné případy na základě svého uvážení přímo soudci. Je tedy možné vynechat část výzkumu spočívající v osobním dotazování soudců – výběrem do sbírky je totiž explicitně vyjádřeno, která z rozhodnutí považují za důležitá. V případě křížové validace se soudními sbírkami pak lze také do jisté míry vyhodnotit, zda soudci vnímají důležitost rozhodnutí podobně jako novináři/editoři, kteří vybírají témata do masových médií, nebo zda považují za důležitá zcela jiná soudní rozhodnutí. Z časových důvodů bude tato ověřovací fáze provedena až v dalších fázích výzkumu.

4.4 Kvantitativní obsahová analýza

Tato metoda přináší objektivní deskripci určitého obsahu komunikace (Sedláková, 2014, s. 291), přičemž se jedná o vysoce strukturovanou metodu spojenou s vysokým stupněm validity. Principem kvantitativní obsahové analýzy je objektivní hodnocení výsledků pomocí numerických dat. Lze jí tak spolehlivě ověřovat a testovat vztahy mezi proměnnými a zjišťovat význam textů (McQuail, 2009, s. 307–308).

I přestože kvantitativní analýza neposkytuje hloubkové informace jako spíš malé množství informací o větším vzorku dat (Hendl, 2008, s. 50–63), neznamená to, že se z této první fáze výzkumu nedají vyvodit závěry (které je nicméně vhodné pro větší komplexnost doplnit výzkumem kvalitativním). Je možné porovnat soudní rozhodování v médiích jak horizontálně (všechny tři soudy mezi sebou), tak vertikálně (v rámci jednoho soudu) v průběhu zkoumaného období.

Hlavní výzkumná otázka obsahové analýzy zní: Jaká je mediální reprezentace rozhodnutí českých vrcholných soudů vytvářená vybranými celostátními deníky v období 2012–2016?

Vedlejší otázky jsou pak následující: Jaký rozsah byl jednotlivými médii na titulních stranách věnován soudním rozhodnutím? Jaký je poměr vydaných soudních rozhodnutí v jednotlivých letech a jejich pokrytí na titulní straně vybraných novin? Jaké osoby a informační zdroje byly ve sděleních nejčastěji citovány? Jsou reprezentovány strany sporu a soudce, který v daném případě rozhodl? Které ze zpravodajských hodnot se ve zkoumaných člancích objevují? Jak jsou tematicky zastoupeny jednotlivé

právní oblasti? V kolika zkoumaných případech vydali k rozhodnutí soudci svá odlišná stanoviska, a mohlo to mít vliv na mediální pokrytí? Kdo je autorem článků – konkrétní redaktor, redakce jako celek, zpravodajská agentura či někdo jiný? Zjištěná data jsou pak porovnána napříč jednotlivými deníky.

Mezi zkoumané proměnné, jak zmíněno výše, patří i porovnání počtu soudních rozhodnutí, která se objevila na přední straně novin, a celkového počtu stížností, které soudy v daných letech řešily. Bude tak možné stanovit, jak jsou soudy „úspěšné“ se svými rozhodnutími na titulní straně novin, tj. do jaké míry jsou atraktivní pro mediální výstup při použití žurnalistických kritérií nastolování agendy. V tomto ohledu se ale opět české soudy liší od těch z původního amerického výzkumu: český Ústavní soud si na rozdíl od amerického Nejvyššího soudu (Pravidla Nejvyššího soudu USA, Pravidlo 10) nemůže atrahovat pouze případy, které má zájem řešit, ale musí se zabývat každým jednotlivým podáním, přičemž jejich počet se pohybuje v řádech tisíců. Více vypovídajícím číslem v mezinárodním srovnání proto není počet všech rozhodnutí ÚS, ale poměr počtu nálezů, které v daném roce vydal, oproti mediálnímu pokrytí na titulní straně novin. Obdobu nálezů ÚS však nemají NS ani NSS, které rozhodují buď rozsudkem (v meritorních případech), nebo usnesením (v procesních případech). Toto dělení u nich ovšem nehraje takovou roli jako u ÚS, proto v analytické části nebude více zkoumáno.

Přestože se výzkum částečně zaměřuje na vývoj mediálního obrazu soudů v průběhu času, zkoumané období není natolik dlouhé, aby se z něj daly vyvodit závěry dlouhodobého charakteru s určitými trendy, ale pouze ke sledovanému období. V případě delšího časového období sesbíraných dat (např. 1993–2016 u Ústavního soudu¹⁹) by se pak dal sledovat vývoj v čase, zejména porovnání výsledků mezi tzv. prvním, druhým a třetím Ústavním soudem, jakož i časová křivka u obou dalších vrcholných soudů, a vzájemné srovnání všech tří institucí v čase.

Je možné také k jednotlivým mediálně pokrytým rozhodnutím doplnit jména soudců zpravodajů (v případě Ústavního soudu) či předsedů senátů (v případě Nejvyššího nebo Nejvyššího správního soudu) a zjistit tak, jak se ve zkoumaných případech chovají či vyjadřují (Vining & Wilhelm, 2011, 560; Ulmer, 1970; Bailey & Maltzman, 2011) a zda jsou v tomto ohledu někteří se svými nejvýraznějšími rozhodnutími „mediálně úspěšnější“ než jiní. Tato metrika může být ale do jisté míry zkrslující. Soudcům jsou totiž jejich případy přidělovány, nevybírají si je sami²⁰ – nemohou na vstupu výběr témat, o nichž budou rozhodovat, ovlivnit. Může tak do jisté míry působit prvek náhody. O soudcovské motivaci a jejich přístupu k médiím napoví více až kvalitativní výzkum, zaměřující se právě na recepci vnímání osobní „mediální politiky“ jednotlivých soudců – zda se aktivně snaží napomoci mediálnímu zviditelnění, či nikoliv, popř. jaké postupy volí.²¹

Další zkoumanou metrikou u vybraných významných případů je také počet di-

¹⁹ Tento výzkum je naplánován v další fázi výzkumu.

²⁰ Na rozdíl od Nejvyššího soudu USA, kde si předseda může zvolit, zda přidělí případ sobě, či jinému soudci.

²¹ Takový výzkum je součástí aktuálního projektu GA ČR Mimoprávní vlivy na rozhodování Ústavního soudu. Zveřejnění výsledků se předpokládá v průběhu roku 2018.

sentů (odlišných stanovisek soudců)²² k danému soudnímu rozhodnutí či jejich absence. Podle Zilise (zkoumáno v americkém prostředí) platí, že čím více disentů, a čím více z nich kontroverzních, tím vyšší, leč současně negativnější mediální pokrytí. Vysvětluje to přitom rozparem mezi samotnými soudci, což pro média působí dramaticky a způsobuje větší senzaci než rozhodnutí uniformní, na nichž se shodnou soudci z obou stran politického spektra (Zilis, 2015, s. 25–28; Bryan & Ringsmuth, 2016). Jako vysvětlení k jeho tvrzení lze pak dodat, že kontroverze patří mezi běžně užívané zpravodajské hodnoty, které žurnalisté ve své práci využívají (Jewkes, 2011), nejde tedy do velké míry o žádné překvapující zjištění. Jiné vysvětlení nabízí Pritchett, který tvrdí, že jednomyslná rozhodnutí jsou „jednoduchá“, a tudíž nevzbuzují pozornost (1941). To do jisté míry potvrzuje i srovnání, které ukazuje, že za analyzované období ve výzkumu Epsteinové a Segala byla celá třetina rozhodnutí rozhodnuta jednomyslně, ale pouze 10,3 % z nich se dostalo mezi významná rozhodnutí podle metody indikace na přední straně *New York Times* (Zilis, 2015). Naopak případů rozhodnutých nejtěsnější možnou většinou²³ bylo za sledované období 20,3 %, ale na titulce novin dostalo prostor 22,1 % z nich. Rozdíl ovšem není natolik signifikantní jako u opačného případu.

Proto také hypotézu, zda mají disentní stanoviska soudců vliv na mediální pokrytí v českém prostředí, testuji v tomto výzkumu.²⁴ Současně s tím se zaměřuji i na zpravodajské hodnoty, jež se v rozhodnutích objevily. Zkoumám i platnost hypotézy, zda se zvyšuje šance případu objevit se na titulce tehdy, pokud obsahuje překvapení (Harcup & O’Neillová, 2001, s. 279). Kromě toho se zaměřuji také na výskyt násilí v analyzovaném vzorku a hypotézu, zda s přítomností prvku násilí stoupá šance soudního případu být pokryt na titulce novin; protože prvek násilí je jednou z typických zpravodajských hodnot, které jsou pro média v soudních případech vysoce přitažlivé (Galtung & Ruge, 1965; Jewkes, 2011, s. 58).

Podle upraveného seznamu zpravodajských hodnot Harcupa a O’Neillové souhrnně zkoumám výskyt následujících zpravodajských hodnot: politické/mocenské elity,²⁵

²² Disent, neboli separátní votum či odlišné stanovisko soudce, je rozdílné stanovisko přehlasovaného člena soudního senátu nebo pléna soudu k přijatému rozhodnutí. Rozlišuje se disentní stanovisko (dissenting opinion, nesouhlas s celým rozhodnutím) a konkurenční stanovisko (concurring opinion, nesouhlas pouze s odůvodněním rozhodnutí). Ve výzkumu pro oba druhy stanovisek používám označení „disent“ nebo „odlišné stanovisko“.

²³ V případě amerického Nejvyššího soudu u devítičlenného senátu tedy 4–2, 4–3, 5–3 nebo 5–4 hlasů.

²⁴ Je nutno dodat, že v České republice mají právo uvést svá odlišná stanoviska s odůvodněním v písemném vyhotovení rozhodnutí jen soudci ÚS a NSS. Soudci NSS ovšem disentní stanoviska mohou vyjádřit pouze ve věcech volebních, ve věcech místního a krajského referenda, ve věcech politických stran a politických hnutí a v řízení o kompetenčních žalobách a pokud rozhoduje rozšířený senát (§ 16 odst. 2 písm. a) a odst. 3 soudního řádu správního). Soudci NS mohou připojit svá odlišná stanoviska k přijatým sjednocujícím stanoviskům a vybraným rozhodnutím, která jsou publikována ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek.

²⁵ Článek, v němž se vyskytuje tato zpravodajská hodnota, pojednává o významných aktérech veřejného a mocenského dění, jako jsou hlavy států, předsedové vlád, politici, vrcholní zástupci organizací a institucí, velmi vlivné osoby, organizace či instituce.

celebrity,²⁶ zábava,²⁷ překvapení,²⁸ špatné zprávy,²⁹ dobré zprávy,³⁰ rozsah,³¹ děti,³² násilí/konflikt.³³ Oproti Harcupovi a O’Neillové (2001) naopak nezařazují prvek relevance, kontinuity ani vhodnosti pro agendu zpráv. Prvek relevance a vhodnosti pro agendu zpráv je obsažen v samotné podmínce výběru článku do zkoumaného vzorku: předpokládá se, že příběh, který je vybrán na titulní stranu novin, je pro cílovou skupinu relevantní. Prvek následnosti pak není možné sledovat z důvodu omezení zkoumaného vzorku na články vydané pouze den po vydání/vyhlášení soudního rozhodnutí.

V rámci zpravodajských hodnot se zaměřuji i na výskyt tematiky týkající se dětí a také násilí, které do zpravodajských hodnot relevantních pro výzkum soudních případů zařazuje Jewkesová (2011), která zkoumá zejména vztah trestné činnosti a mediálního pokrytí. Surette (2007) dokonce tvrdí, že nelze úspěšně zkoumat právo, kriminalitu a soudnictví bez současného zvážení vlivu médií, protože na sobě závisejí, a trestná činnost včetně soudního procesu dlouhodobě poskytuje jednu z hlavních náplní zpravodajství.³⁴ Soudní rozhodnutí jsou často právě reakcí na negativní událost s jasně identifikovatelnými aktéry – stranu žalující a žalovanou. Nedá se ovšem vždy jednoznačně určit, která ze stran je „dobrá“ či „špatná“ jako u jiných témat – média a populární kultura někdy neberou v potaz realitu soudních rozhodnutí a navz-

²⁶ Článek pojednává o slavných osobách, tzv. celebritách, vyjma slavných osob, které spadají do kategorie politické/mocenské elity. Může jít např. o herce, spisovatele, moderátory.

²⁷ Článek, který pojednává o tématu vyvolávajícím pobavení, popř. zahrnující bizarní a úsměvná témata, či článek o vážném tématu, nicméně zpracovaném úsměvnou, vtipnou formou, směřující k pobavení čtenáře.

²⁸ Článek, který v sobě obsahuje prvek překvapení či neočekávaného výsledku.

²⁹ Článek popisuje dané téma či událost jako tragédii, konflikt, násilnosti nebo jinou událost v negativním vyznění. Může se také jednat o události, které jsou vnímány jako nežádoucí (bylo by lepší, kdyby se nestaly). Důležité je, že a) negativita události zvyšuje pravděpodobnost zveřejnění článku, b) negativita je zdůrazněna v textu článku.

³⁰ Článek obsahuje příběh či vyznění s obzvláště pozitivním podtextem, jako např. že se podařilo vyřešit dlouholetý problém, že se podařilo někoho zachránit či vyléčit.

³¹ Článek obsahuje velikost nebo rozsah popisované události, příp. tématu. V textu se vyskytují jazykové prostředky, které zdůrazňují význam události a její dopady (např. největší, mimořádný, s velkými následky) nebo pracuje s velkými čísly u osob (např. počet poškozených, obětí či těch, kterých se rozsudek jinak dotkne).

³² Článek jakýmkoliv způsobem obsahuje téma dětí – ať už v roli obětí, určitým způsobem se jich dotýká, nebo na ně má dopad. Může jít například o rozhodnutí soudu o osvojování dětí registrovanými partnery nebo o (ne)odpovědnosti rodiče v případech, kdy jeho děti srazilo auto.

³³ Článek přímo obsahuje informace o násilí či konfliktu, nemusí je ale nutně rámovat negativně jako v případě špatné zprávy, může například pouze zmínit, že k situaci došlo určitým násilným způsobem a dále ji nerozebírat. Přesto mohou nastat situace, kdy článek může být současně označen jako špatná zpráva a zároveň jako konflikt/násilí, přičemž kategorii konflikt/násilí lze v takovém případě vnímat jako určitou specifikaci špatné zprávy. Pokud je článek současně označen jako špatná zpráva i konflikt/násilí, první kategorie značí především celkové negativní vyznění myšlenky či článku, zatímco druhá kategorie pouze značí, zda ke zmínění konfliktu či násilí v článku došlo, či nikoliv.

³⁴ Z nedávné doby lze toto tvrzení podložit vysoce medializovanými trestními případy Davida Ratha, Petra Kramného, Kevina Dahlgrena či Lukáše Nečesaného.

dory negativnímu výsledku rozhodnutí dělají z některých odsouzených „hrdiny“ či „dobrou“ stranu.³⁵

4.5 Dataset pro obsahovou analýzu

Výzkumná data sestávají z titulků, plných znění článků, informací o autorech článků a dat vydání získaných z databáze Anopress.³⁶ Ve vyhledávání každého soudu napříč jednotlivými roky bylo vždy třeba ze stovek článků vybrat do vzorku pouze relevantní rozhodnutí splňující dvě výše uvedené podmínky.³⁷ Datum vydání článků jsem ověřovala³⁸ proti datu vyhlášení rozhodnutí vrcholných soudů.³⁹

Výsledně zkoumaný vzorek pro vybrané období 2012–2016 celkem obsahuje 50 článků, které byly vydány na titulní straně jednoho z pěti celostátních deníků, a to den po vydání/vyhlášení rozhodnutí ÚS, NS nebo NSS. Soudní rozhodnutí jsem získala z oficiálních databází soudů.⁴⁰

5. Analytická část

Co se týká distribuce článků⁴¹ o jednotlivých soudech ve všech zkoumaných médiích napříč jednotlivými roky, je rozložení následující:

³⁵ Viz příklad takového vlivu v případě Jiřího Kajínka, podrobně diplomová práce Sommerová (2012).

³⁶ Dataset pro tento výzkum viz: http://bit.ly/medialni_pokryti.

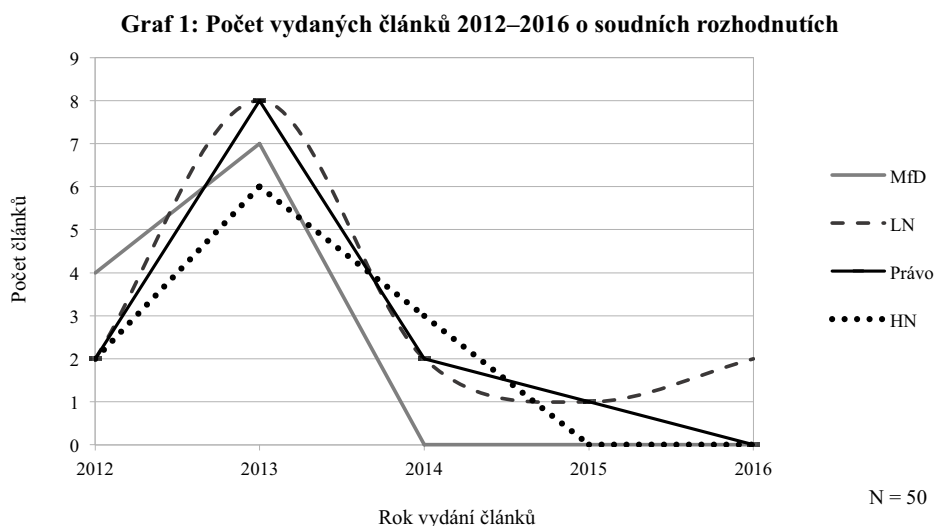
³⁷ Zajímavostí nad rámec tohoto výzkumu je pak povšimnutí si, že mnohem více článků z monitoringu (nezařazených do následující analýzy) v souvislosti s vrcholnými soudy informovalo o tom, že se určitá osoba (typicky odsouzená nižšími instancemi) „obrátil na Nejvyšší soud“, „požene věc až k Ústavnímu soudu nebo „doufá, že se tím bude Nejvyšší správní soud v blízké době zabývat“. Vrcholné soudy tedy byly zmiňovány pouze okrajově, že věc budou teprve řešit, a v tomto kontextu vyznívaly jako jakási poslední naděje, záchranná brzda, pomoc shůry či rada moudrých, která konečně nalezne spravedlnost.

³⁸ Do analýzy a kódování byli zapojeni dva kodéři.

³⁹ Ve výsledném datasetu tak lze nalézt jen články, které byly vydány ve shodě s datem rozhodnutí soudů – tedy den po vyhlášení/vydání rozhodnutí, s výjimkou jediného – článku *Rath narazil. Odposlechy jsou platné*, u něhož rozhodnutí nebylo veřejně vyhlášeno a nedá se určit přesné datum, které by splnilo podmínku „den po vyhlášení/vydání rozhodnutí“, jelikož nebylo ani ihned zveřejněno na webu soudu. Vzhledem k celkovému mediálnímu zájmu o pokrytí kauzy týkající se Davida Ratha je ale přítom nanejvýš pravděpodobné, že noviny by tuto informaci den po vyhlášení zveřejnily – proto článek, který o informaci pojednává hned poté, co se o něm redakce dověděla, je také zařazen do zkoumaného vzorku.

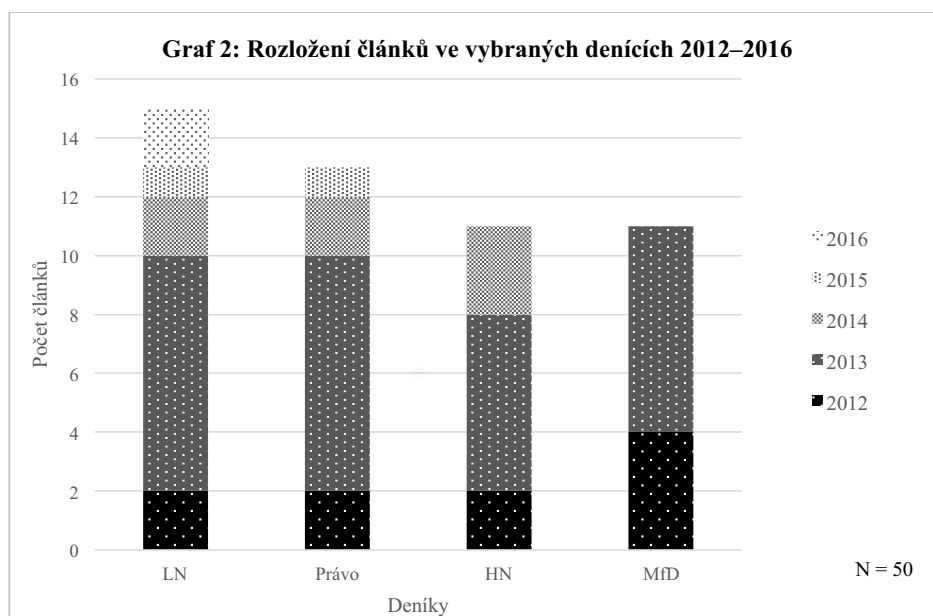
⁴⁰ Pro Ústavní soud jde o nalus.usoud.cz, pro Nejvyšší soud o www.nsoud.cz a pro Nejvyšší správní soud pak o nssoud.cz.

⁴¹ Seznam všech analyzovaných článků včetně data vydání, deníku a spisové značky soudního rozhodnutí, o němž tento článek pojednává, dostupný zde: http://bit.ly/medialni_pokryti.

Nejvyšší počet článků vydaly Lidové noviny (15), následované deníkem Právo (13), Hospodářskými novinami a Mladou frontou Dnes (shodně 11). V grafu č. 1 ani v grafech následujících se nevyskytuje bulvární deník Blesk. Ten nevydal za stanovených podmínek ani jeden článek (tedy článek na titulní straně týkající se rozhodnutí vrcholných soudů den po jejich zveřejnění), proto s ním analýza dále nepracuje.

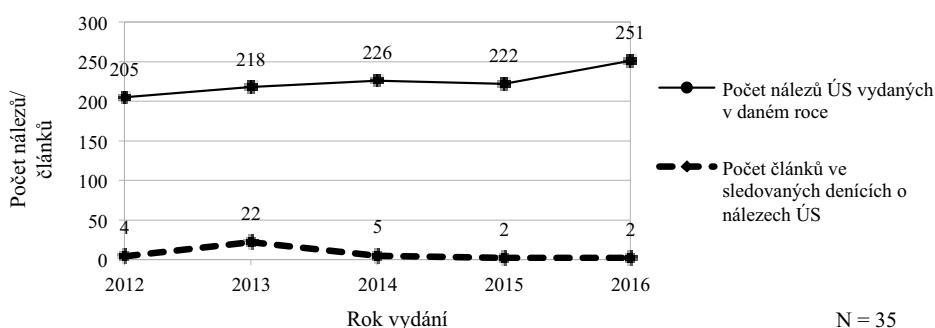
Průměrně v období 2012–2016 vydaly soudy za rok 4 255 rozhodnutí (ÚS), 8 211 rozhodnutí (NS) a 3 477 rozhodnutí (NSS). Na titulní straně alespoň jedněch z vybraných novin se přitom objevilo 35 (ÚS), 7 (NS) a 8 (NSS) článků, celkem tedy 50 článků, což – převedeno na procenta – tvoří opravdu zanedbatelné číslo (dohromady 0,078 % ze všech rozhodnutí ÚS, NS a NSS za zkoumané období).

Pro srovnání s výsledky dostupnými k australskému a americkému Nejvyššímu soudu je však více vypovídajícím měřítkem o významnosti soudních rozhodnutí Ústavního soudu v mediálním pokrytí vybraného denního tisku počet jeho mediálně pokrytých nálezů, nikoliv celkový počet všech jeho rozhodnutí.

Na titulní straně českých vybraných novin se průměrně objevilo 3,1 % nálezů českého ÚS. Ve srovnání s australskými i americkými výsledky je toto číslo stále výrazně nižší: o australských rozhodnutích média na titulce informovala v 6 % případů, o americkém Nejvyšším soudu pak ve 14,9 % (Epstein & Segal, 2000, s. 74), resp. rozšířená metrika dokonce přišla s 20 % (Collins & Cooper, 2011, s. 401).⁴² Nicméně pro doplnění, v případě aplikace této metody na americké národní soudy nejvyšší instance (mimo Nejvyšší soud USA) se ukázalo, že pouze 1,46 % případů je takto významných. Jde ovšem stále o podstatně vyšší číslo, než kdybychom jej srovnali s českými NS a NSS, které se pohybují na přibližně 0,04 %. České výsledky tedy ve všech výsledcích vykazují nižší významnost soudních rozhodnutí pro vybraná média než výsledky zahraniční.

Graf 3: Mediální pokrytí nálezů ÚS 2012–2016 ve vybraných denících

Co se týče specificky Ústavního soudu a jeho nálezů, z grafu č. 3 vyplývá, že mediální pokrytí nekopírovalo počet vydaných nálezů ÚS v jednotlivých letech, což po-

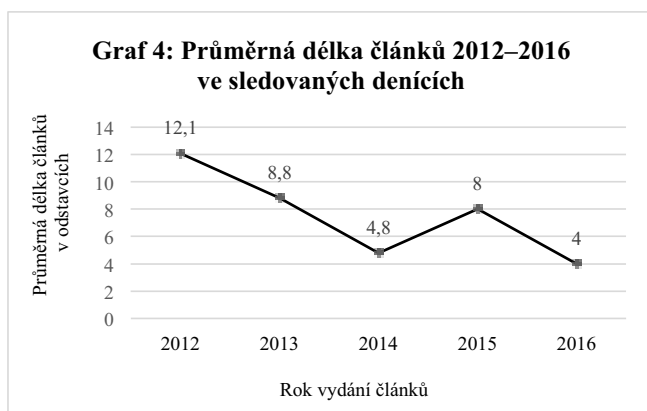
⁴² Jak ovšem upozorňují Woodson, Gibson a Lodge (2011), americký Nejvyšší soud požívá dlouhodobě vysokou důvěru amerických občanů, a to i v případech, kdy s rozhodnutími soudu nesouhlasí, což dělá z Nejvyššího soudu USA jednu z nelegitimnějších soudních institucí na světě. Naopak české soudnictví (podobně jako další postkomunistické státy) je poznamenáno v novodobé historii více než čtyřiceti lety destrukce právního státu, neúcty k právu i jeho základním principům. Přestože spolu s demokratickým režimem vznikly i nově fungující demokratické soudní instituce, postavené na hodnotách skutečné nezávislosti a nestrannosti, nelze tak jednoduše změnit jak formát soudcovského rozhodování – soudcovská aplikace práva i po změně politického režimu často trpěla „problémy nadměrného právního formalismu, dogmatismu, zbytnělého zákonného pozitivismu a neschopností obecných soudců aplikovat právo ve složitých případech“ (Kühn, 2005) –, tak i důvěru veřejnosti v instituce v krátkodobém časovém horizontu. Zatímco změnit politický režim či fungování ekonomiky lze totiž v relativně krátkém časovém období, změna hodnot, společenské kultury i právní kultury je rozhodně pomalejší (Blažková, 2017).

tvrdí Funkhouserovy závěry (1973), že média často informují o událostech v jiném, či dokonce opačném poměru než tak, jak se staly.⁴³

Zatímco počet vydaných nálezů ÚS byl napříč sledovaným obdobím stabilní a v roce 2016 mírně stoupl, mediální pokrytí vybraných deníků počet vydaných nálezů nenásledovalo. Mediální pokrytí bylo jednoznačně nejvyšší v roce 2013 (22 vydaných článků), kdy se rozhodovalo o stížnostech k první přímé volbě prezidenta (stížnosti Tomia Okamury a dalších), amnestii bývalého prezidenta Václava Klause a zrušení lékařských nadstandardů, které tvořily 62 % všech zkoumaných článků daného roku.

Jen pro doplnění (není znázorněno v grafu), o příspěvek k vyššímu mediálnímu pokrytí soudních rozhodnutí v roce 2013 se zasloužilo také rozhodnutí NS k „rozdávání trafik“ poslancům Poslanecké sněmovny (obžalování Marek Šnajdr, Ivan Fuksa a Petr Tluchoř byli Nejvyšším soudem zproštěni viny) s 21 % mediálního pokrytí.

Co se týká formálních náležitostí článků – autorem je v naprosté většině případů člen redakce nebo členové redakce (94 %), ve zbytku případů je pak uvedena redakce jako celek. Ani jednou není jako zdroj uvedena ČTK či jiná zpravodajská agentura. Redakce se tedy složitá právní témata, která se v rozhodování vrcholných soudů objevují, snaží pokrýt především svými zpravodaji. To je částečně překvapivé zjištění vzhledem k tomu, že redakce v posledních letech snižovaly jak celkové počty svých redaktorů, tak i redaktorů specializovaných. Dalo by se tak očekávat, že složitá témata jako rozhodování vrcholných českých soudů budou pokrývat spíše z agenturního zpravodajství. Tento předpoklad se ovšem nepotvrdil.

Průměrný rozsah článků byl 8,8 odstavců.⁴⁴ V letech 2012–2014 zaznamenala délka článků klesající tendenci z průměru 12 odstavců (2012) na 4,8 odstavce (2014),

⁴³ Tedy například mediální pokrytí bylo nízké u událostí, které narůstaly nebo naopak, případně o nich média informovala i tehdy, kdy se nijak neměnily (Funkhouser, 1973).

⁴⁴ V rámci zprávy představuje odstavce ucelený segment textu/sdělení, který vždy začíná na novém řádku. Běžný odstavec má rozsah dvou až čtyř vět, může ale sestávat také z jedné věty či většího počtu vět. Pro účely kódování je rozhodující, zda je odsazen na nový řádek. Započítává se pouze text, nikoliv obrázky, grafy či jiné netextové prvky.

přičemž v následujících letech měl střídavou tendenci (8 odstavců v roce 2015 a 4 odstavce v roce 2016). V takto krátkém časovém horizontu se ovšem nedá usuzovat, jde-li o dlouhodobější trend zkracování článků v tištěných novinách jako takových, nebo nahodilost, a ponechávám tento dotaz tedy do budoucí fáze výzkumu s rozšířeným zkoumaným obdobím.

Nejčastější formou článku (70 %) byla zpráva (Čuřík a kol., 2012), následovaná publicistickým sloupkem/komentářem (26 %). Zbylé případy tvořily shodně newsfeature a zpravodajský rozhovor (celkem 4 %). Poměr zpravodajství oproti publicistice byl v roce 2012 jednoznačný: sto procent článků tvořilo zpravodajství, zatímco v roce 2016 tomu bylo přesně naopak. U Lidových novin jako jediných v souhrnu převažovala publicistika nad zpravodajstvím (60 ku 40 %), v opačném poměru pak psaly Hospodářské noviny. Mladá fronta Dnes i Právo pokrývaly téma pouze zpravodajsky.

Jedním ze zásadních faktorů, které formují mediální reprezentaci, jsou jak použité informační zdroje, tak i citování mluvčích, kteří se k danému tématu vyjadřují. Vzhledem k důležitosti zásady vyváženosti ve zpravodajství jsem se proto zaměřila na citace zúčastněných stran sporu a osobu soudce jako klíčového prvku rozhodnutí.

Prostor pro vyjádření zúčastněných stran sporu poskytovala jednotlivá média odlišně. Je ale nutné zdůraznit, že z výsledků nelze usuzovat na to, zda média oslovila soudce i účastníky sporu, a ti se odmítli vyjádřit, nebo je neoslovila vůbec. V potaz jsem také vzala fakt, že LN a HN měly v celkovém vzorku i část publicistických článků, které tato kritéria naplňovat nemusí. Proto jsem kritérium vyváženosti (tj. prostor pro vyjádření zúčastněných stran) aplikovala pouze na zpravodajské články (N = 37). Nejlépe se podařilo toto pravidlo dodržovat Právu (85 %), Lidovým novinám (83 %) a Mladé frontě Dnes (82 %), zcela na opačném konci skončily Hospodářské noviny (29 %).

Tabulka 1: Počet zpravodajských článků obsahujících citace

Přímo citováni	LN	HN	MfD	Právo	Celkem
Soudce	5	3	7	8	23
Účastníci sporu	5	2	9	11	27
Celkem článků	6	7	11	13	37

Přímá citace soudce k případu se vyskytuje v 62 % zpravodajských článků. V tomto ohledu jsou nejpečlivější Lidové noviny, které soudce citovaly v 5 ze 6 vydaných zpravodajských článků. U této proměnné je ovšem třeba vzít v potaz, že v článku, které soudce přímo necitují, soudci mohli odmítnout rozhodnutí mediálně komentovat. To by mimo jiné pomohlo vysvětlit zjištění uvedené v následující tabulce, kde se mezi nejčastěji citovanými soudci objevili na předních příčkách také generální

sekretáři Ústavního soudu,⁴⁵ kteří často komentovali význačná rozhodnutí soudu. Je proto možné, že tak činili z toho důvodu, že soudce zpravodaj své rozhodnutí komentovat do médií nechtěl. Přehled nejcitovanějších soudců naznačuje následující tabulka:

Tabulka 2: Počet citací soudců v mediálním pokrytí

Jméno soudce/soudkyně	Soud	Počet citací
Vojtěch Šimíček	NSS / ÚS ⁴⁶	4
Ivo Pospíšil ⁴⁷	ÚS	4
Tomáš Langášek ⁴⁸	ÚS ⁴⁹	3
Josef Baxa	NSS	3
Pavel Rychetský	ÚS	2
Kateřina Šimáčková	NSS / ÚS ⁵⁰	1
Karel Šimka	NSS	1
Jan Musil	ÚS	1
Jiří Nykodým	ÚS	1
Iva Brožová	NS	1
Eliška Wagnerová	ÚS	1
Vojen Güttler	ÚS	1
Stanislav Balík	ÚS	1

Jak je vidět, rozložení citovaných soudců z jednotlivých soudů je disproporční. Nejvíce citovaných pochází z Ústavního soudu, následovaného Nejvyšším správním soudem, přičemž z Nejvyššího soudu zaznamenala přímou citaci pouze jeho bývalá předsedkyně Iva Brožová. Nejaktivnějším komentátorem svých rozhodnutí je ve vý-

⁴⁵ Mezi soudce jsou zařazeni také generální sekretáři Ústavního soudu – generální sekretář se mimo jiné podílí v souladu s pokyny předsedy ÚS na řízení soudu včetně jeho reprezentace, organizuje jednání pléna soudu, odpovídá za chod soudního odboru a analytického odboru. Jako „nejdůležitější osoba“ hned po soudcích soudu má velký význam při utváření veřejného obrazu soudu, jelikož se často veřejně vyjadřuje jménem soudu nebo jeho předsedy. Navíc i samotný Ústavní soud jej fakticky řadí do kategorie „funkcionáři a soudci“, viz webová stránka Ústavního soudu (2015b): <https://www.usoud.cz/soucasni-funkcionari-a-soudci/>.

⁴⁶ Na ÚS působí od 12. června 2014, předtím jako soudce NSS. Všechny čtyři citace poskytl ještě jako soudce NSS.

⁴⁷ Generální sekretář ÚS od 1. 3. 2013.

⁴⁸ Generální sekretář ÚS do 28. 2. 2013.

⁴⁹ Přestože byl poté jmenován soudcem NSS, všechny čtyři citace uvedené v tabulce poskytl ve funkci generálního sekretáře, proto je uveden pouze tento soud.

⁵⁰ Na ÚS působí od 7. srpna 2013, předtím jako soudkyně NSS.

znamných případech soudce Vojtěch Šimíček, který spolu s také mediálně aktivní soudkyní Kateřinou Šimáčkovou působil nejdříve na NSS. Následně byli oba jmenováni jako soudci ÚS. Vzhledem k jejich častým mediálním aktivitám (viz i Chmel, 2016) na obou soudech i v předchozí kariéře⁵¹ je otázkou, zda jim jejich mediální aktivity mohly „pomoci“ při jejich výběru jakožto budoucích ústavních soudců – a to s ohledem na fakt, že soudcovské kandidáty na ÚS navrhuje prezident, přičemž jeho výběr záleží mimo jiné i na jeho povědomí o potenciálních soudcích.

Mezi mediálně nejcitovanější patří také předseda soudu Pavel Rychetský, který má přitom snížený nápad, tj. vyřizuje o 50 % méně ústavních stížností než ostatní soudci (Ústavní soud 2015a), a tedy má i nižší počet rozhodnutých věcí celkově. Mediálně naopak vůbec nejsou zastoupeni soudci Nejvyššího soudu ani jeho místopředsedové.⁵²

Co se týká vyjádření jiných osob v článcích, jednoznačně nejčastějšími mluvčími byli zástupci politických stran (Jiří Dienstbier, Petr Nečas, Leoš Heger, Jeroným Tejc, Jiří Pospíšil, Eliška Wagnerová⁵³) či prezidenta (tiskový mluvčí Jiří Ovčáček), dále odborníci z různých oblastí práva (Jan Wintr, Marek Antoš, Jan Kysela, Jaroslav Fenyk⁵⁴) a výjimečně byli citováni i ti, jichž se rozhodnutí do budoucna dotýká (např. majitel jedné z největších hazardních společností Synot Tip Ivo Valenta⁵⁵ k rozhodnutí týkající se hazardu nebo právník Platformy zdravotních pojištěnců Ondřej Dostál ke zrušení zdravotnických nadstandardů).

Jak lze vidět z vysokého počtu citovaných politiků, vrcholné soudy často rozhodují případy, které jsou politicky citlivé. Ať už jde o spory konkrétních politiků (David Rath, Marek Šnajdr, Ivan Fuksa, Petr Tluchoř, Miloš Zeman, Václav Klaus), či vyjádření se k zákonům či podzákonným předpisům Ústavním soudem (zdravotnické nadstandarty, církevní restituce, povinná veřejná služba), nebo prezidentské volby (Tomio Okamura, Jana Bobošíková, Miloš Zeman, Vladimír Dlouhý). Z tohoto důvodu jsem se zaměřila také na sledování jednotlivých zpravodajských hodnot, jak popsáno výše, včetně politických/mocenských elit:

⁵¹ Zde odkazuji na výsledky mediálního monitoringu provedeného nad rámec výzkumu.

⁵² Byť by jejich funkce u soudu (tedy srovnání běžný soudce vs. funkcionář) neměla mít na tato výzkumná data vliv.

⁵³ Eliška Wagnerová byla někdy v citacích označována jako „senátorka“, jindy jako „bývala soudkyně Ústavního soudu“.

⁵⁴ V období předtím než se stal ústavním soudcem.

⁵⁵ Citován v době, kdy ještě nepůsobil ani jako senátor, ani jako krajský zastupitel, proto nezařazen mezi politiky.

⁵⁶ Podíl počítán vždy jako poměr zastoupení dané zpravodajské hodnoty k celkovému počtu článků vydaných daným deníkem. Počty vydaných článků: Lidové noviny (15), Právo (13), Hospodářské noviny (11) a Mladá fronta Dnes (11). Například politické/mocenské elity se objevily v 10 z 15 článků celkem vydaných deníkem Právo za sledované období, tj. v 67 % článků deníku Právo.

Tabulka 3: Četnost zpravodajských hodnot v analyzovaných článcích

Zpravodajské hodnoty / médium	LN		HN		MfD		Právo		Celkem	
	počet	podíl ⁵⁷	počet	podíl	počet	podíl	počet	podíl	počet	podíl
Politické/mocenské elity	10	67 %	8	73 %	8	73 %	11	85 %	37	74 %
Celebrity	0	0 %	1	9 %	1	9 %	1	8 %	3	6 %
Zábava	1	7 %	1	9 %	1	9 %	0	0 %	3	6 %
Překvapení	4	27 %	6	55 %	5	45 %	6	46 %	21	42 %
Špatné zprávy	2	13 %	1	9 %	0	0 %	0	0 %	3	6 %
Dobré zprávy	5	33 %	1	9 %	4	36 %	2	15 %	12	24 %
Rozsah/význam	9	60 %	8	73 %	9	82 %	7	54 %	33	66 %
Děti	4	27 %	0	0 %	0	0 %	1	8 %	5	10 %
Násilí/konflikt	1	7 %	0	0 %	0	0 %	1	8 %	2	4 %

N = 50

Ve třech čtvrtinách článků se politické/mocenské elity opravdu objevily, přičemž toto zjištění nebylo nijak překvapivé: všechny tři soudy se ze své podstaty zabývají politickými případy, jak popsáno výše, Ústavní soud má dokonce pravomoc rušit zákony a podzákoné předpisy, čímž zasahuje do jinak výsostné pravomoci zákonodárců.

Politické/mocenské elity se v článcích nejčastěji vyskytovaly v kombinaci s hodnotou překvapení nebo rozsahu. Šlo například o rozhodnutí Nejvyššího soudu v případě „rozdávání trafik“ poslancům Poslanecké sněmovny, kde byli obžalováni Marek Šnajdr, Ivan Fuksa a Petr Tluchoř zproštění viny; rozhodnutí Ústavního soudu k amnestiím prezidenta Václava Klause nebo rozhodnutí Nejvyššího správního a následně Ústavního soudu o prezidentských volbách (týkající se platnosti nasbíraných podpisů některých kandidátů).

Druhou nejzastoupenější hodnotou byl rozsah události. Ten byl ve zkoumaných případech důležitou zpravodajskou hodnotou a potvrzuje, že média často připisují důležitost událostem velkého rozsahu či významu (např. dotýká se mnoha lidí, jde o vysokou peněžní částku), přičemž judikatura vrcholných soudů má často přímý dopad na statisíce až miliony lidí, popř. na státní rozpočet.

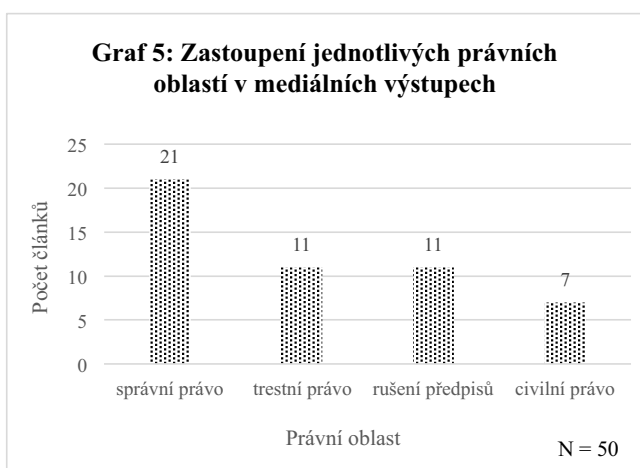
Prvek překvapení se vyskytoval ve více než dvou pětinach analyzovaných článků, potvrdila se tak hypotéza, že šance případu objevit se na titulce se zvyšuje tehdy, pokud obsahuje právě tuto zpravodajskou hodnotu.

Naopak se nepotvrdila hypotéza, že s přítomností prvku násilí stoupá šance soudního případu být pokryt na titulní straně novin (vyskytlo se pouze ve 2 článcích),

⁵⁷ Podíl počítán vždy jako poměr zastoupení dané zpravodajské hodnoty k celkovému počtu článků vydaných daným deníkem. Počty vydaných článků: Lidové noviny (15), Právo (13), Hospodářské noviny (11) a Mladá fronta Dnes (11). Například politické/mocenské elity se objevily v 10 z 15 článků celkem vydaných deníkem Právo za sledované období, tj. v 67 % článků deníku Právo.

a to i přesto, že trestná činnost a trestní soudnictví jsou považovány za vysoce mediálně atraktivní. Jedním z možných vysvětlení by mohlo být fungování soudního procesu: než se dotyčná strana (obžalovaná a následně osvobozená či odsouzená z trestní činnosti) dostane k vrcholným soudům, musí projít soustavou soudů obecných. A média ráda sledují tyto případy od počátku: proto (možná) plní přední strany novin tehdy, kdy jde o případ nový, čerstvý, tj. u první soudní instance. S postupem času pak atraktivita pro umístění na titulní stranu novin klesá.

Pro základní orientaci, jak mediální výstupy tematicky pokrývaly různé oblasti práva, jsem rozřadila hlavní témata článků do tří věcných právních oblastí:⁵⁸ civilní, správní a trestní právo. Jde o dělení, které ve svých statistikách používají obdobně vrcholné soudy. Čtvrtou kategorií tvořily články pojednávající o rozhodnutích Ústavního soudu, která posuzovala zákonnost určitého právního předpisu.

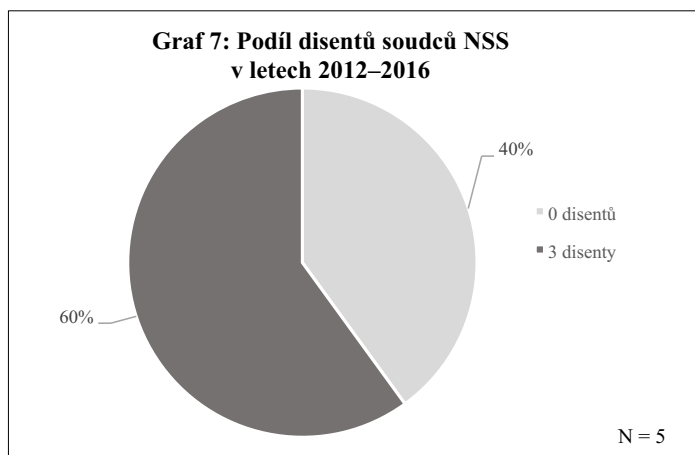
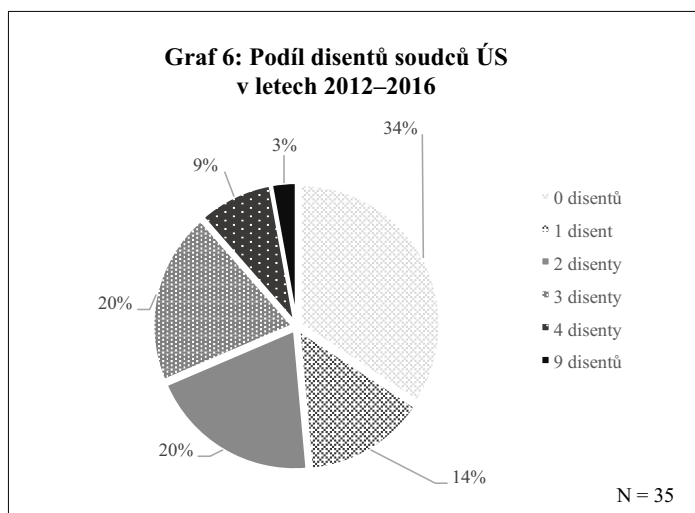
Nejvíce pozornosti se dostávalo tématům ze správního práva (42 %), a to zejména díky všem volebním sporům, které soudy řešily – volebními spory (zejm. k prezidentské volbě) se v daném období totiž nejprve zabýval NSS, po vydání jeho rozhodnutí se ovšem část neúspěšných žalobců obrátila na ÚS. Zároveň šlo o agendu vysoce aktuální (rychle se blížil stanovený termín prezidentských voleb) a svým rozsahem se dotýkající všech dospělých osob, resp. osob s volebním právem.

Naopak nejméně analyzovaných mediálních výstupů (14 %) se týkalo témat z oblasti civilního práva (např. církevní restituce, osobnostní práva, střídavá péče), mírně vyšší množství témat (22 %) pak spadalo do oblasti trestního práva (např. vazba a odposlechy Davida Ratha, případ úplatkářství – tzv. trafik poslanců, případ tzv. tykadlového řidiče Romana Smetany) a posouzení zákonnosti právních předpisů (vyhláška o zdravotnických nadstandardech, úhradová vyhláška, vyhláška o herních automatech, vyhláška o výši odměn advokátů v některých úkonech). Oba soudy (ÚS a NS), které případy civilního a trestního práva vyřizují, mají přitom poměr nápadu případů naprosto odlišný: ÚS má třikrát více nápadu z oblasti civilního práva než tre-

⁵⁸ Jde samozřejmě o zjednodušující členění.

stního (Ústavní soud, 2017, s. 5) a NS dokonce skoro čtyřikrát tolik⁵⁹ (Nejvyšší soud, 2017). To potvrzuje předpoklad, že případy s trestněprávní tematikou (ovšem nikoliv nutně obsahující násilí, viz zpravodajské hodnoty výše) jsou pro média atraktivnější než případy civilněprávní. Mediální pokrytí tak neodráží realitu soudních statistik a skutečné rozhodovací činnosti soudů (obdobně Funkhouser, 1973).

Oblast týkající se rušení právních předpisů je pak v poměru ke všem obdrženým stížnostem ÚS statisticky zanedbatelná (Ústavní soud, 2017, s. 17). Její vysoké procentuální zastoupení na předních stranách novin ovšem ukazuje, že se jedná o vysoce významnou tematickou oblast. Vysvětlením může být (porovnáme-li výše uvedené statistiky zpravodajských hodnot) především jejich velký politický význam a často zároveň velký rozsah – tedy dopad týkající se vysokého procenta čtenářů deníků.

⁵⁹ S výjimkou roku 2012, kdy byl vzájemný poměr nižší (civilní nápad byl přibližně 2x vyšší než trestní).

Možnosti vydat odlišné stanovisko využili soudci Ústavního soudu ve 23 ze 35 zkoumaných rozhodnutí, tedy v 66 % (v amerických výzkumech se toho číslo pohybuje okolo 90 %; Zilis, 2015). Tři čtvrtiny z toho přitom netvořily disenty jednoho soudce, ale soudců několika. Dá se tak do jisté míry potvrdit, že ve většině významných případů se objevila disentní stanoviska, která mohla napomoci k medializaci rozhodnutí na přední straně novin. Nepotvrdilo se nicméně, co podle Zilise platí pro americké prostředí, že mediální pokrytí soudních rozhodnutí na předních stranách stoupá s vyšším počtem disentů v jednotlivých rozhodnutích. Vezmeme-li do úvahy například rozhodnutí ÚS, ve kterém své odlišné stanovisko uplatilo celkem devět soudců,⁶⁰ toto rozhodnutí se dostalo na titulní stranu pouze jediného z pěti zkoumaných novin (deníku Právo). To stejné platí i pro soudní rozhodnutí ÚS, v nichž se vyskytly čtyři disenty – ani ony se nedostaly více než na titulku jednoho z deníků.

Soudci Nejvyššího správního soudu vydali disenty u 3 z 5 rozhodnutí, v nichž měli možnost se od rozhodnutí odchýlit,⁶¹ tedy v 60 % analyzovaných případů. Ve všech třech rozhodnutích uplatili odlišná stanoviska rovnou tři soudci – jednalo se totiž o tři případy prezidentských kandidátů, přičemž u všech těchto rozhodnutí uplatnili disenty tři stejní soudci. U NSS se tedy nedá usuzovat na nějaký dlouhodobý trend či jednoznačné potvrzení hypotézy, že vyšší počet disentů zvyšuje šanci rozhodnutí získat pozornost na titulní straně novin. Tuto hypotézu proto budu zkoumat až v budoucích fázích výzkumu na delším časovém období a větším vzorku mediálních případů.

6. Závěr

Informace o soudním rozhodování vrcholných soudů České republiky se příležitostně dostává na titulní stranu českých novin. Ve srovnání se zahraničními výsledky je nicméně toto mediální pokrytí stále velmi nízké. Za zkoumané období 2012–2016 se na titulní strany pěti vybraných deníků dostalo 50 článků obsahujících rozhodnutí Ústavního, Nejvyššího a Nejvyššího správního soudu, což je pouze 0,078 % ze všech rozhodnutí ÚS, NS a NSS za dané období. Více vypovídajícím měřítkem ve srovnání se zahraničními nejvyššími soudy je ovšem procentuální zastoupení nálezů ÚS v mediálním pokrytí, které činilo 3,1 %. Přestože jde o stále nižší procento než ve Spojených státech amerických či Austrálii, naznačuje to fakt, že nálezy Ústavního soudu jsou mediální atraktivnější než ostatní rozhodnutí.

Tři ze čtyř médií⁶² dodržovala zpravodajskou vyváženost článků tím, že dávala

⁶⁰ Šlo o nález sp. zn. Pl. ÚS 1/12 o zrušení povinné veřejné služby a zároveň zrušení některých ustanovení zákona o zdravotních službách, týkající se přeregistrace u dosavadních provozovatelů nestátních zdravotnických zařízení.

⁶¹ Soudci NSS disentní stanoviska mohou vyjádřit pouze ve věcech volebních, ve věcech místního a krajského referenda, ve věcech politických stran a politických hnutí a v řízení o kompetenčních žalobách a pokud rozhoduje rozšířený senát, nikoliv tedy v mnoha „běžných“ případech, kde rozhodují v tříčlenných senátech.

⁶² Pátý deník – Blesk – jsem dále nezkoumala, jelikož nesplnil podmínky pro zařazení žádného z článků do analýzy.

prostor pro citace zapojených stran sporu (v 82–85 % případů). Prostor pro vyjádření soudce byl výrazně nižší, přesto i soudce zodpovědný za daný případ získal průměrně mediální prostor ve více než třech pětinách mediálně pokrývaných rozhodnutí. Toto číslo je nutné ale číst v kontextu skutečnosti, že článek může citaci soudce postrádat i proto, že soudce odmítl rozhodnutí mediálně komentovat, nikoliv proto, že by jej redakce neoslovila.

Nejčastěji citovaní pak byli soudci ÚS a NSS, zatímco z NS šlo o pouze jediný případ. Nejaktivnějším komentátorem svých rozhodnutí ve významných případech byl soudce Vojtěch Šimíček, který měl ještě za svého působení na NSS na starosti velkou část rozhodnutí týkajících se volebních případů, přičemž právě politická a volební agenda byla jednou z nejhojněji zastoupených v analyzovaném vzorku.

Mezi ostatní citované osoby patřili především politici, právní odborníci, popř. ti, na které rozhodnutí soudů v budoucnu dopadne. Vysoká političnost rozhodovaných případů hrála evidentně roli při výběru soudních rozhodnutí pro mediální agendu: prvek politických/mocenských elit obsahovaly celé tři čtvrtiny článků (hodnoceno zpravodajství i publicistika). Hodnota politických/mocenských elit se v člancích nejčastěji vyskytovala v kombinaci s hodnotou překvapení nebo velkého rozsahu. Dopady rozhodnutí a jejich rozsah přitom byly zároveň druhou nejčastěji zastoupenou hodnotou. To potvrzuje, že rozsah je jednou ze zásadních zpravodajských hodnot, tj. že větší důležitost se připisuje události velkého rozsahu či významu a soudní rozhodnutí vrcholných soudů mezi takové události patří. Naopak se nepotvrdila hypotéza, že s přítomností prvku násilí stoupá šance soudního případu být pokryt na titulní straně novin, a to i přesto, že trestná činnost je považována za vysoce mediálně atraktivní (Jewkes, 2011). Na titulní strany se ovšem dostaly spíše ty trestné činy, které přímo násilí neobsahovaly.

Nejvíce pozornosti se dostávalo tématům ze správního práva zejména díky volebním sporům k první přímé volbě prezidenta, které soudy v letech 2012–2013 řešily. Významnost těchto případů zajistila kombinace vysoké aktuálnosti a velkého rozsahu následků, které rozhodnutí měla, popř. mohla do budoucna mít. Mediálně významná byla také oblast týkající se rušení právních předpisů, která se navzdory minimálnímu zastoupení v počtu stížností řešených Ústavním soudem trvale objevovala na titulních stranách novin. Pravděpodobným vysvětlením pro tento trend je především kombinace jejich velkého politického významu a rozsahu. Nejméně analyzovaných mediálních výstupů se naopak týkalo témat z oblasti civilního práva. A to přesto, že ÚS a NS, které případy civilního práva vyřizují, řeší násobně více nápadu z oblasti práva civilního než trestního. To potvrzuje předpoklad, že případy s trestněprávní tematikou (ovšem nikoliv nutně obsahující explicitní násilí, jak je vysvětleno výše) jsou pro média atraktivnější než případy civilněprávní. Mediální pokrytí tedy neodráží realitu soudních statistik a skutečné rozhodovací činnosti soudů.

Svá odlišná stanoviska vydali soudci Ústavního soudu ve dvou třetinách analyzovaných případů a o mnoho hůře na tom nebyli ani soudci Nejvyššího správního soudu, což potvrzuje hypotézu, že disentanční stanoviska jako taková mohou zvyšovat šanci rozhodnutí dostat se na přední stranu novin. Naopak se nepodařilo prokázat hypotézu, že mediální pokrytí soudních rozhodnutí na předních stranách stoupá s vyšším počtem disentů v jednotlivých rozhodnutích.

Monika Hanych je doktorandkou na PrF MU, vystudovala i žurnalistiku a sociologii na FSS MU. Zaměřuje se na mediální právo, lidská práva a technologie. Nyní hostuje na Tilburg Institute for Law, Tech & Society v Nizozemsku, kde zároveň studuje LLM v oboru lidských práv.

E-mail: monika.hanych@gmail.com

Zdroje

- Bailey, M. A., & Maltzman, F. (2011). *The Constrained Court: Law, Politics, and the Decisions Justices Make*. Princeton: Princeton University Press.
- Blažková, K. (2017). *Autorita a legitimita soudní moci: pojem a analýza*. Studentská vědecká a odborná práce – doktorandská sekce. Dosud nepublikovaná práce.
- Boháček, M. (2014). Výhody a nevýhody laické participace v soudnictví. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2, 158–166.
- Brenner, S., & Arrington, T. S. (2002). Measuring Salience on the Supreme Court: A Research Note. *Jurimetrics*, 43, 99–113.
- Brenner, S., & Spaeth, H. J. (1995). *Stare Indecisus*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bryan, A. C., & Ringsmuth, E. M. (2016). Jeremiad or weapon of words? The power of emotivelanguage in Supreme Court dissents. *Journal of Law and Courts*, 4(1), 159–185.
- Clark, T. S. (2010). *The Limits of Judicial Independence*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Clark, T. S., Jeffrey, R. L., & Rice, D. (2015). Measuring the Political Salience of Supreme Court Cases. *Journal of Law and Courts*, 3, 37–65.
- Clawson, R., & Waltenburg E. N. (2003). Support For A Supreme Court Affirmative Action Decision: A Story in Black and White. *American Politics Research*, 1(3), 251–279.
- Collins, T., & Cooper, Ch. (2011). Case Salience and Media Coverage of Supreme Court Decisions: Toward a New Measure. *Political Research Quarterly* 65(2), 396–407.
- Collins, T., & Cooper, Ch. (2015). Making the Cases 'Real': Newspaper Coverage of U.S. Supreme Court Cases, 1953–2004. *Political Communication*, 32, 23–42.
- Čuřík, J. a kol. (2012). *Nové trendy v médiích I: Online a tištěná média*. Brno: Masarykova univerzita.
- Davis, R. (2011). *Justices and Journalists: The U.S. Supreme Court and the Media*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dowding, K., & Martin, A. (2017). *Policy Agendas in Australia*. Palgrave Macmillan.
- Epstein, L., & Segal, J. A. (2000). Measuring Issue Salience. *American Journal of Political Science*, 44(1), 66–83.
- Evans, R. (2017). *The Political Salience of the High Court of Australia's Agenda, 2009–2014*. Edward A. Clark Center for Australian and New Zealand Studies, The University of Texas at Austin. Paper presented at the ECPR General Conference Oslo. <https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/73b55ed0-f0a3-4a93-8138-06fb2aa84a7b.pdf> (6. 9. 2017).
- Filip, J., & Svatoň, J. (2011). *Státověda*. Praha: Wolters Kluwer.
- Filip, J. (1997). *Vybrané kapitoly ke studiu ústavního práva*. Brno: Masarykova univerzita.
- Forejtová, N. (2015). *Masmediální obraz českých soudů*. Praha: Univerzita Karlova. Bakalářská práce.
- Funkhouser, R. (1973). The issues of the sixties: An exploratory study in the dynamics of public opinion. *Public Opinion Quarterly*, 37(1), 62–75.

- Galtung, J., & Ruge, M. (1965). The structure of foreign news: the presentation of the Congo, Cuba and Cyprus crises in four Norwegian newspapers. *Journal of International Peace Research*, 2(1), 64–91.
- Gans, H. J. (1979). *Deciding What's News: A Study of CBS Evening News, NBC Nightly News, Newsweek and Time*. New York: Random House.
- Gribnau, J. L. M. (2002). Legitimacy of The Judiciary. *ELECTRONIC JOURNAL OF COMPARATIVE LAW*, 6.4, <http://www.ejcl.org/64/art64-3.html> (27. 8. 2017).
- Group of Specialists on Public Service Media in the Information Society. (2009). *Strategies of public service media as regards promoting a wider democratic participation of individuals*. Štrasburk: Rada Evropy.
- Hanych, M. (2016). Vliv veřejného mínění na rozhodování soudců Ústavního soudu. *COFOLA 2016 – sborník z konference*, 357-376. <https://www.law.muni.cz/sborniky/cofola/2016/cofola2016.pdf> (17. 5. 2017).
- Harcup, T., & O'Neill, D. (2001). What Is News? Galtung and Ruge revisited. *Journalism Studies*, 2(2), 261–280.
- Hendl, J. (2008). *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. Praha: Portál.
- Chmel, J. (2013a). Vliv politického přesvědčení na hlasování soudců „druhého“ Ústavního soudu – 1. část. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2, 178–185.
- Chmel, J. (2013b). Politika na Ústavním soudě? 2. část. *Časopis pro právní vědu a praxi*, 4, 475–483.
- Chmel, J. (2016). *Kdo tvoří Judikaturu Ústavního soudu?* <https://www.pravniprostor.cz/clanky/ustavni-pravo/kdo-tvori-judikaturu-ustavniho-soudu> (24. 2. 2016).
- Jewkes, Y. (2011). *Media and crime*. London: Sage.
- Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., & Bobek, M. (2012). *Evropská úmluva o lidských právech*. Praha: C. H. Beck.
- Kubát, M. (2001). Ústavní soudnictví a jeho legitimita – teorie a česká praxe. *Revue Proglas*, 7. <https://old.cdk.cz/rp/clanky/32/ustavni-soudnictvi-a-jeho-legitimita-teorie-a-ceska-praxe/> (18. 2. 2018).
- Kühn, Z. (2005). *Aplikace práva soudcem v éře střeoevropského komunismu a transformace: analýza příčin postkomunistické právní krize*. Praha: C. H. Beck.
- Legal Information Institute. (2017). Pravidla Nejvyššího soudu USA. *Cornell Law School*. https://www.law.cornell.edu/rules/supct/rule_10 (14. 8. 2017).
- Luhmann, N. (2014). *Realita masmédií*. Praha: Academia.
- Mazanec, M. (2013). Historie – Nejvyšší správní soud. *Nejvyšší správní soud*. <http://nssoud.cz/Historie/art/4?menu=174> (21. 10. 2016).
- McCombs, M. E. (2009). *Agenda-setting: nastolování agendy – masová média a veřejné mínění*. Praha: Portál.
- McCombs, M. E. (2011). *The Agenda-Setting Role of the Mass Media in the Shaping of Public Opinion*. <http://www.virtualrhetoric.com/onlineclass/moodledata/11/McCombsAgenda.pdf> (14. 7. 2017).
- McCombs, M. E., & D. L. Shaw. (1972). The Agenda-Setting Function of Mass Media. *Public Opinion Quarterly*, 36, 176–187.
- McQuail, Denis. (2009). *Úvod do teorie masové komunikace*. 4. vyd. Praha: Portál.
- Melone, A. P. (1990). Revisiting the Freshman Effect Hypothesis. *Judicature*, 74, 6–13.
- Miller, M. (1998). Sign of the Times. *U. S. News and World Report*.

- Nález III. ÚS 1996/13 ze dne 21. 7. 2015. Brno: Ústavní soud ČR.
- Nejvyšší soud. (2017). Statistika. *Nejvyšší soud*. [http://www.usoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/Edit/ONejvyssimsoudu~Statistiky?Open&area=O%20Nejvy%C5%A1%C5%A1%C3%ADm%20soudu&grp=Statistiky&lng=\(19.7.2017\)](http://www.usoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/Edit/ONejvyssimsoudu~Statistiky?Open&area=O%20Nejvy%C5%A1%C5%A1%C3%ADm%20soudu&grp=Statistiky&lng=(19.7.2017)).
- Plénium Pl. ÚS 21/01 ze dne 5. 3. 2002. Brno: Ústavní soud ČR.
- Pritchett, C. H. (1941). Divisions of Opinion Among Justices of the U.S. Supreme Court, 1939–1941. *American Political Science Review*, 35, 890–898.
- Rada Evropy. (1950). *Evropská úmluva o lidských právech*. Štrasburk: Rada Evropy.
- Ramonet, I. (2003). *Tyranie médií*. Praha: Mladá fronta.
- Reifová, I. a kol. (2004). *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál.
- Rozehnal, A. (2015). Novodobá bitva u Thermopyl. Soudci versus autokracie. *Česká justice*. <http://www.ceska-justice.cz/blog/novodoba-bitva-u-thermopyl-soudci-versus-autokracie/> (5. 9. 2017).
- Růžička, V. (2011). *Politika a média v konzumní společnosti*. Praha: Grada Publishing.
- Sedláková, Renáta. (2014). *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada.
- Sládeček, V., Mikule, V., & Syllová, J. (2007). *Ústava České republiky*. Praha: C. H. Beck.
- Sommerová, K. (2012). *Masová média a jejich role v mechanismu právní regulace*. Brno: Masarykova univerzita.
- Surette, R. (2007). *Media, crime and criminal justice: Images, realities, and policies*. Belmont: Thomson Wadsworth.
- Škop, M. (2011). *Právo a vášeň: jazyk, příběh, interpretace*. Brno: Masarykova univerzita.
- Tabery, P. (2009). *Nastolování agendy a proces rámování*. SOCIOWeb: Sociologický webzín, Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=385&lst=105> (12. 6. 2017).
- Trampota, T., & Jiráček, J. (2008). O vztahu médií a politiky v komparativní perspektivě. In: *Systémy médií v postmoderním světě: tři modely médií a politiky*. Praha: Portál, pp. 1–20.
- Tuchman, G. (1978). *Making news: a study in the construction of reality*. London: Free Press.
- Ulmer, S. (1970). The Use of Power in the Supreme Court. The Opinion Assignments of Earl Warren, 1953–1960. *Journal of Public Law*, 19, 49–67.
- Unie vydavatelů. (2018). Výzkum čtenosti tisku – MEDIA PROJEKT. *Unie vydavatelů ČR*. http://www.unievychatelu.cz/cs/unie_vychatelu/medialni_data/vyzkum_cutenosti (17. 2. 2018).
- Usnesení III. ÚS 101/98 ze dne 12. 11. 1998. Brno: Ústavní soud ČR.
- Ústavní soud. (2015). Historie ústavního soudnictví. *Ústavní soud*. <http://www.usoud.cz/historie-ustavniho-soudnictvi/> (18. 7. 2017).
- Ústavní soud. (2015a). Rozhodnutí pléna Ústavního soudu o pravidlech rozdělení agendy. *Ústavní soud*. https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/Tiskova_mluvci/Jine/Org_61-15_rozhodnuti_o_pravidlech_rozdeleni_agendy_k_1_1_2016.pdf (21. 6. 2017).
- Ústavní soud. (2015b). Současní funkcionáři a soudci. *Ústavní soud*. <https://www.usoud.cz/soucasni-funkcionari-a-soudci/> (18. 7. 2017).
- Ústavní soud. (2017). ROČNÍ STATISTICKÉ ANALÝZY 2016. *Ústavní soud*. https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/ustavni_soud_www/Statistika/Rocni_statisticke_analyzy_2016.pdf (21. 6. 2017).
- Ústavní soud. (2017a). Ročenka ÚS 2016. *Ústavní soud*. <https://www.usoud.cz/fileadmin/>

- user_upload/ustavni_soud_www/Aktualne_prilohy/Ustavni_soud_Rocenska_2016_nahled.pdf (18. 5. 2017).
- Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb (Listina základních práv a svobod).
- Vining, R., & Wilhelm, T. (2011). Issue Salience in State Courts of Last Resort. *Political Research Quarterly*, 63, 559-572.
- Vltava Labe Press. (2018). O společnosti. *VLTAVA LABE MEDIA a.s.* <https://www.vlmedia.cz/o-spolecnosti> (20. 2. 2018).
- Wahlbeck, P. J., Spriggs I. & Maltzman, F. (1998). Marshalling the Court: Bargaining and Accommodation on the Supreme Court. *American Journal of Political Science*, 42, 294–315.
- Witt, E. (1990). *Congressional Quarterly's Guide to the Supreme Court*. Washington D. C.: Congressional Quarterly.
- Woodson, B., Gibson, J. a Lodge, M. (2011). *Judicial Symbols and the Link Between Legitimacy and Acquiescence*. APSA 2011 Annual Meeting Paper.
- Zákon č. 6/2002 Sb. o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích) ze dne 30. listopadu 2001.
- Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ze dne 21. března 2002.
- Zákon č. 182/1993 Sb. o Ústavním soudu, ze dne 16. června 1993.
- Zilis, M. A. (2015). *The Limits of Legitimacy: Dissenting Opinions, Media Coverage, and Public Responses to Supreme Court Decisions*. Michigan: University of Michigan Press.